

УДК 111;111.11:17.023.36;12;113:001.8;130.2.13.

СУПЕРСТРУНИ, ТКАНИНА ВСЕСВІТУ І «ТЕХНЕ» ЯК ПОЙЕЗИСНИЙ ПРИНЦИП КРЕАТИВНОСТІ БУТТЯ ТА НІЦО

*SUPERSTRINGS, FABRIC OF THE UNIVERSE
AND TEXNH AS A PRINCIPLE OF BEING'S
AND NOTHING'S POIESIS CREATIVITY*

Кирилюк О. С.,

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії, Одеська філія
Центру гуманітарної освіти НАН України (Одеса,
Україна), e-mail: olexander.kyrylyuk@gmail.com

Kyrylyuk O. S.,

Doctor of Philosophy, Professor, Head of the
Department of Philosophy, Odessa branch of the
Centre for the Humanities Education of NAS
of Ukraine (Odessa, Ukraine), e-mail:
olexander.kyrylyuk@gmail.com

Автор у критичній розв'язці думок М. Гайдеггера пропонує гіпотетичну спекулятивно-метафізичну інтерпретацію співвідношення онтологічних категорій Одне, Буття, Ніщо та Ергон з принципом Техне. Тέχνη – це не тільки мистецтво і техніка, як його зазвичай розуміють, це також її онтологічний принцип розумної (Νοῦς) організації викинутої з «Одного» поривом «Ергону» первинної ірреальної реальності – «суперструн» Ніщо, з яких за допомогою τέχνη ткеться тканина Універсуму, що утворює ідеальні (εἰδωσις) активні породжувальні моделі-прообрази впорядкованих, об'єктивно-логічно структурованих та «розумно» (раціонально-закономірно) організованих одиничних речей з масою спокою, що виникають внаслідок коливань цих ідеальних «суперструн». Ця тканина є тією «завісою» (фактично – Ніщо), що «застилає» нам справжню граничну першооснову Всесвіту – «Одне», про що через ποιησις здогадуються поети. Тому наш світ фізичних речей як продуктивний результат коливань суперструн Ніщо в цьому сенсі, можливо, й насправді є ілюзією, про що давно говорили древні східні філософи.

Ключові слова: Онтологія, спекулятивний метод, метафізика, Одне, Буття, Ніщо, Ергон, техне, суперструни, тканина Всесвіту, М. Гайдеггер.

The author by the critical development of M. Heidegger's thoughts proposes a hypothetical speculative-metaphysical interpretation of such ontological categories as the One, Being, Nothing, and Ergon in their relation to Τέχνη, which is not only art or technology as it is commonly understood, but an ontological principle of the intelligent (Νοῦς) organization of the «superstrings» that was thrown out from the «One» by impulse of «Ergon». These strings by τέχνη design primary «fabric» of the Universe, which creates a veil or «openwork curtain» (in fact it is Nothingness). Behind this curtain hides the true foundation of the World – The One, about what due to the ποιησις guess some poets. This picture gives a good explanation of the «wave-particle» nature of the microcosm, the base of what is arising as a result of superstrings' oscillation. Therefore, our World of physical things is a result of the fluctuations of superstrings which are a forms or eidos that generate these things. The idea of «fabric» gives us the opportunity to explain what «holds» everything in our World and make us start to recognize that our Cosmos is an illusion only because we found its limit base as Nothing. Ancients Eastern philosophers talked about it for a long time.

Keywords: Speculative ontological Metaphysics, The One, Being, Nothing, Ergon, Τέχνη, Superstrings, Cosmic Fabric, M. Heidegger.

Дайте філософу категорію «Ніщо»,
і він побудує вам цілу систему
Сергій Кримський

Між сучасною фізичною картиною світу та древніми метафізичними ідеями щодо граничних підвалин Суцього простежується дивовижна відповідність, демонстрація чого є метою даної статті. **Задача** ж її полягає у тому, щоб простежити, яке місце у цій картині посідає принцип τέχνη,

котрий дотепер в суто онтологічному аспекті детально не розглядався, розуміючись лише в антропологічному ключі – як людські вміння або майстерність.

Відкриття, що у вакуумі бодай і без наведеного поля можуть спонтанно виникати мікрочастинки, призвело до гіпотези про виникнення матерії («нашого» світу) з «нічого». Згодом з цього «нічого» елімінували навіть вакуум, фактично – «чисті» простір та час, котрі спочатку були начебто згорнуті у сингулярній точці, інфляція якої призвела, зрештою, до їх появи. Пізніше відмовились і від цієї абсолютної сингулярної «точки», котра стала вважатися чимось похідним від іншого абсолюту – Буття, ідентичного Ніщо. Отже, на перший план висунулись суто метафізичні питання про Буття та Ніщо, причому у плані їхнього отождолення.

Як цю тотожність можна пояснити? Вочевидь, вона обумовлена тим, що вихід Буття з себе через Ніщо, з одного боку, як і вихід Ніщо з себе через Буття або самонегачію, з іншого, однаково веде до появи Суцього¹, що свідчить про якусь спільну для них основу. Поряд з цим питанням про загальну підставу обопільного самовиявлення Буття через Ніщо та Ніщо через Буття, постає ще одне – як саме з цієї основи відбувається «продукування» нашого світу Суцього?

Спочатку розберемо питання про те, що послугує (чи може послугувати) за спільну основу для Буття та Ніщо. Вочевидь, нею має бути дещо таке, що робить як Буття, так і Ніщо чимось знятим у межах цієї основи. На наш погляд, термінологічною відповідністю тієї онтологічної підвалини, де взаємно визначаються і так само взаємно гасяться Буття і Ніщо, є «Одне». Вислів Парменіда «Одне Буття» (Ἐν τό ὄν) розуміється Гайдеггером, за російським перекладом, як «Буття єдине» [9, с. 89], а це не зовсім вірно. В основних європейських мовах τό Ἐν (to Hen) передається саме як «Одне» – *das Eins, The One, L'Uno*², а не як декотра «єдність» (*unity*) множин [5].

Попри це, у того ж М. Гайдеггера ми знаходимо ключ до всіх подальших міркувань про «Одне» у контексті тотожності Буття і Ніщо в обмірах «однаковості» та «іншості». Він пише, що «одне й те саме» стосовно іншого значить «однакове», «тотожне». Яке розуміння єдності вкладається в «єдність того ж самого»? За ним, визначити це не у нашій владі. Швидше за все, мова йде про єдність, яка повинна розумітися у тому сенсі, що його Парменід мислить у слові *Ἐν*. Це ні в якому разі не порожня однаковість, не самість як проста рівнозначність. Це – споконвічне «Одне» [7], до якого взаємно причетне як до *αρχή* дещо протилежно спрямоване (вочевидь, *Буття та Ніщо* – О. К.).

Це видно з пояснення Е. Жильсоном у главі «Буття та Єдине» [3] тієї обставини, що у Парменіда йдеться не про Буття у сучасному абстрактно-онтологічному сенсі, а, буквально, про «Те, що є», про Всесвіт. При цьому так зрозуміле Буття становить у нього перший принцип-основу, ідентичний всім іншим *αρχή* (води, повітря, вогню

тощо). Тобто, «*Ev τό ὄν*» можна тлумачити і так: «[Принципом–набором] «Того, що є» [Всесвіту] постає «Одне»»³. Причому Парменід мислить це Одне–Буття–Всесвіт «закінченим з усіх боків», схожим на «рівну собі, однорідну в границях» «глибу зовсім круглої кулі, всюди рівносильну від центру» [Тамо ж]. У латинському слові «Універсум» цей смисл «кулястості» «Одного» передано прямо: *unus+versus* = «Одне, що обертається по колу, має круговий рух», тобто, фактично, «Сферичне, заверчене–закручене Одне». Образ світу як «орбітального», кулястого, проступає і у відомому папському «*Orbi et urbi*», або, у часовому вимірі обертання, у вислові «*круглий рік*».

Про *сферос*, кулю, як аналоговий образ «Одного», говорив ще Ксенофонт, за яким це «Одне» вище поняття межі та безмежності, тому воно не має нічого такого, що граничить з ним. Парменід, розвиваючи цю думку, вважав, що «Одне» є *сферосом* не у геометричному, а у логічному сенсі⁴. У діалозі Платона «Парменід» вже йдеться про те, що «Одне» не є цілим, проте воно не має й частин, що воно не тотожне собі, проте й не тотожне з іншим, що воно не знаходиться ні у собі, ні в іншому, існує і не існує, що його взагалі у звичних поняттях визначити неможливо. Далі Платон твердить, що «Одне» породжує множинну, і відбувається це поза часом, миттєво⁵. Таким чином, «Одне», за давніми уявами, постає як певне породжувальне начало (*архе*), котре є скінченим та нескінченим, обмеженим та безмежним тощо, не має жодного предикату, навіть предикату існування, тобто, *є та не є* одночасно і відразу⁶.

Як же можна пояснити перехід вказаного самозамкненого, «потаємного» «Одного» до «спустошуючої» множинної розпорошеності, тобто, як з нього як з граничної основи можливе «продукування» Суцього? На дане питання у системі вчень про «Одне» є варіативні відповіді, що мають спільним для всіх них введення принципу *еманації*, коли «Одне» через його переповнення, деградує, «переливається» у «Благо» («Добро»), «Розум», «Душу», «Числа», «бога–деміурга», «божеств», «ейдоси», та, зрештою, у почуттєвий світ речей.

Перехід «Одного» до світу Суцього, зрозумілий як втрата тотожності та набуття множинної «іншості», дійсно не є логічно бездоганим виходом з ситуації, якщо тільки не доповнити ці пояснення постулатом про ототожнюючий взаємний «перехід» одне в одне Буття та Ніщо. Буття, що стало іншим, порушує принцип тотальної собітотожності, воно втрачає головну свою ознаку «завжди бути тим, чи є» [3], отже, таке Буття перестає бути Буттям і переходить до своєї протилежності. А це – Ніщо.

Таким чином, зняті в «Одному» Буття та Ніщо, і тільки вони, через свою взаємну перехідність дають можливість «Одному» вийти з себе, у певному сенсі, у Суцще. Оскільки «загашені» в Одному Буття та Ніщо «взаємозамінні», то коли Буття перестає буттїювати (*όντως όν*), це веде до того, що воно, ставши іншим, починає *ніщівити*. Буття, ніщівіючи, стає Нічим, але світ Суцього

не зникає, оскільки тепер починає буттїювати Ніщо, яке надсилає Суцщому дар буттєвості. Як це можливо?

І тут багато чого пояснює твердження М. Гайдегера про те, що «Одне», що буттїює» (*Ev τό ὄν*), маючи «бездонну, але поки не розгорнуту сутність», тобто, ніщівіючи, «повертається до нас як Ніщо, і тим позбавляє Суцще безбуттєвості» [11, с. 38].

Таким чином, Буття та явлене з нього Ніщо у такому єднанні через становлення дають Суцще, стаючи його моментами. Світ суцщих речей і Суцще взагалі, яке має Буття та Ніщо у якості своїх «моментів», рухається до свого кінця через буттїювання Ніщо, утримуючись у своїй явленості на більш–менш тривалий час лише завдяки ніщівінню Буття. По суті справи це означає, що існування емпірично даного світу як ніщівіння Буття та буттїювання Ніщо дозволяє вважати цей світ наявним Нічим.

Такий примарний наслідок самовиходу нерухомого «Одного» до мерехтливої множинності Суцього дає підстави твердити, що у фундаментальній констатації відсутності в «Одного» предикатів є певні виключення. Цим предикатом, що може бути органічно «докладеним» до того смислового згустку (концепту), який позначається нами як «Одне», є *енергія, дія*, завдяки якій з–дійснюється не тільки вихід «Одного» з самого себе через Ніщо–енергію («Вихррь малых «не» вокруг большого «да»» – М. Кириєнко–Волошин), але й утворюється примарний шар первинної реальності Суцього, якого (шару), власне, у звичному значенні слова немає. Хто може побачити «чисту» енергію, дію без здійсненості, *actum purum*, рух того, чого «немає»? Гіпотеза про світовий ефір тому не знайшла експериментального підтвердження, що зафіксувати Ніщо фізично неможливо. Це і є та ситуація, коли «Одне» «повернулося» до нас («обличчям» – О. К.) у вигляді Ніщо.

Але як Ніщо може породити дещо? М. Гайдегер застерігає від такого «дешевого пояснювальства», коли ми видаємо Ніщо за голу «ніщо–жність» (рос. «*ничто–жность*») і дорівнюємо його до безбуттєвості. Ніщо, загадкове та багатозначне, є містким просторищем того, чим усьому суцщому дарується гарантія буття [11, с. 38] – адже енергія (Ніщо) породжує масу (частинки).

За М. Гайдегером, «дійсність» – це продукована у присутність наявність або завершене перебування того, що спонтанно себе продукує. Давньогрецькою це – «енергія», слово, яке сходить до індоєвропейського *uerg*, звідки *Werk, work* та грецьке *εργόν* [10, с. 241], а також наше «*варгануті*» – ‘творити, робити, виготовляти, підготовлювати’, а ще *сварга*, у своїй правосторонній версії – символ творення, енергії, і божество–творець Сварог. *Ergon* пов’язане також з *urge* – із значенням ‘спонукання (рос. побуждение), товчок, порив’, на цій же основі виникло слово *orgia*. Тобто, мова йде про *εργόν* як сліпий природний «оргіастичний» порив, вихід з потаємного до наявності. *Ergon* є тим діянням,

пише М. Гайдеггер, звершенням якого є вихід речі до повноти своєї присутності [10, с. 241].

Коли ми констатуємо, що завдяки «ергону» річ вийшла з потаємності, то ми говоримо лише про те, що дещо «виштовхнуло» її у «присутність». Але що саме робить річ річчю, тобто, цілком організованою та структурованою за певним «планом» обмеженим у просторі та часі фрагментом речовини? Невже самого тільки «енергійного» пориву для цього достатньо? Відповідь можна знайти у тих міркуваннях М. Гайдеггера, де він аналізує *τέχνη*, але розглядає його не у звичних значеннях, як *мистецтво* чи *техніку*, а як *знання, або свідоме володіння свобідним плануванням* [7].

Однак треба зазначити, що *τέχνη*, «підключене» до загального пориву *εργόν*'а, не може стояти осторонь «введення» прихованого у явлене. За М. Гайдеггером, вирішальна сутність *τέχνη* полягає не у застосуванні засобів, не в операціях та маніпулюваннях, а у розкритті потаємного [8, с. 225]. Розкриття потаємності через *τέχνη* має значення *породжувального принципу*, що робить його схожим на *φύσις* (у натальному значенні, як «натури», чи того, що породжує, *природи*). Спільним для *φύσις* і *τέχνη* є породження, виведення з потаємного, а відмінним – те, що *φύσις* є породження подібним подібного (спочатку це слово позначало дітородний отвір чотиринової тварини [12]), *τέχνη* ж є породження подібним чогось йому неподібного. Розкриття потаємності тут відбувається через попереднє збирання образу та матеріалу речі воедино, як от будують корабель або будинок [8, с. 225]. Виникає конечна, та водночас до-сконала (*τέλος*) річ, котра начебто має «сконати», оскільки вона дійшла вже до скону, кінця, стала «нічим».

Але «з такою закінченістю річ не кінчається, а, навпаки, від неї починається у якості того, чим буде після виготовлення» [8, с. 223], причому це не залежить від того, чи зроблена ця річ людиною, чи самою природою. Так Ніщо через сприяння *пойезису* (виведенню потаємного) виказує свою *креативність*. *Тέχνη* є, таким чином, *не просто пойезисним виведенням потаємного, яке відбувається завдяки пориву, енергії, це ще є певним чином розумно спланований результат такого виведення як впорядковано структурованої речі, причому «незалежно від того, чи виводить річ себе у присутність сама, чи це робить людина»* – зазначає М. Гайдеггер [10, с. 241].

Реалізація *τέχνη* як вільного планування на підставі знання, що вершиться людиною, є лише окремим проявом «дизайнерської» сутності *τέχνη* – теж саме може відбуватися й у найпотаємніших сферах світобудови, коли завдяки певній «організаторській» здібності онтологічно зрозумілого *τέχνη* виникають такі закінчені та «раціонально» улаштовані речі, сутність яких не можна звести до жодного їхнього компоненту. З огляду на явні явні ремінісценції у М. Гайдеггера концептуальних викладок неоплатонізму, його *τέχνη* можна розуміти як таку стадію еманации

«Одного», як *Розум* (*Νοῦς*) – у сенсі надання речам, що творяться за допомогою *τέχνη*, ознак розумної влаштованості за логікою законів.

Отже, *τέχνη* не просто виводить той тонкий шар первісної реальності (*ὄντως ὄν*) з потаємного, який виник через «виштовхування» «Одним» самого себе з себе самого завдяки «ергону». Це – та «перша реальність», що фактично є загадковим та багатозначним, але явленим Ніщо. М. Гайдеггер прямо називає цей предметний результат «висовування» Ніщо з Одного–Буття (завдяки *τέχνη* – О. К.) *завісою* Буття [11, с. 41], тобто, «*тканиною*», що закриває собою власне Буття (у значенні, що окреслене Е. Жильсоном). Ось чому *вкрай красномовним є те, що τέχνη з його індоєвропейською базою *tek- 'робити' пов'язане саме з такими словами, які позначають результатом впорядкованого розумного структурування чогось до цього неоформленого – тк–анина, тек–стиль, архі–тек–тоніка, архі–тек–тура, тек–стура, тек–ст, зрештою – τεχνικόν* (те, що відноситься до *τέχνη*). І навпаки, ми майже не маємо субстантивів від «діяти», хіба що розпливчате «дійсність». Ще раз зазначу, що це стосується не тільки рукотворних, але й «природних» речей, «розумність» (Нус–ність) яких пов'язана з дією *τέχνη*. Так, мало хто відмовить атому будь якого елементу у раціонально вираженій структурі і такій «розумній поведінці», завдяки якій він здатен вступати або не вступати у зв'язки з атомами інших елементів, внаслідок чого лавиноподібно наростає сонм суших речей, які утворюють той натуральний світ, який є, власне, предметом природознавства – хімії, фізики тощо.

Сучасна фізика у своєму пошуку останніх підвалин Суцього все більше звертається до метафізичних ідей, що сходять у своїх джерелах до багатовікової традиції «Одного», включно із розумінням його «виходу» з самого себе у вигляді текстурованої первісної ірреальної реальності. Зокрема, один з найкращих популяризаторів науки, Б. Грін, пише, що в уявах про будову речовини відбулися радикальні зміни. Багато десятиліть вважалося, що вона складається з частинок (електронів і кварків), яких можна було уявити як неподільні точки, що не мають ні розміру, ні внутрішньої структури. За загальноприйнятою теорією, різні сполучення елементарних компонентів породжують протони, нейтрони та все розмаїття атомів та молекул у їхньому повному наборі. Новітня теорія суперструн не заперечує ключову роль електронів, кварків та інших елементарних частинок, але стверджує, що ці частинки не є точками. За теорією суперструн, будь-яка частинка становить собою найдрібнішу ниточку або струну енергії, у сотні мільярдів мільярдів разів меншу за атомне ядро. Як струни віолончелі можуть вібрувати з різними частотами, відтворюючи відмінні музичні тони, так і ниті суперструн, вібруючи, породжують певні частинки. Так, один спосіб вібрації дає те, що ми, з огляду на наявну масу та електричний заряд,

звикли звати електроном, інша – те, що ми зevamo кварком, нейтрино тощо.

Б. Грін пише далі, що за теорією суперструн відома нам реальність, зрозуміла як *тканина*, є лише тонким *шифоном*, який драпірує первісне начало, і ця тканина космосу є набагато дивнішою, ніж це хтось міг собі уявити. На планківському масштабі вона схожа на решітку або сітку (тобто, має *текстуру тканини* – О. К.), в якій «проміжок» між лініями сітки знаходиться поза межами фізичної реальності, а час та простір модифікуються таким чином, що їх звичні властивості, такі, як тривалість та протяжність, стають беззмстовними [2].

Додам від себе, що, можливо, це пояснення є найкращим наочним прикладом того, як крізь просвіток речей нам проблискує Буття – воно проступає між «струнами–нитками», між лініями сітки, котрі, вібруючи, є енергетичними, а не матеріальними у звичному сенсі слова і, отже, фактично, Ніщо–об'єктами. Крім того, на мій погляд, теорія струн дає задовільне пояснення «корпускулярно–хвильовій» природі мікрочастинок, визначену їхньою «вплетеністю» у «тканину» Всесвіту, що вібрує та хвилюється, як поверхня моря, але не тільки на поверхні, але й на всій його «глибині». На підставі даної теорії перспективним є пошук відповіді на питання, що взагалі «держить» частинки і весь світ утворених ними речей, чому втримуються на орбітах атомів електрони, а також чому так сильно «тріщить» розщеплений атом – це чути, як рветься «тканина» Всесвіту.

«Кінець світу» через такий розрив не настає лише завдяки тому, що, як зазначає Б. Грін, на рівні струн існують ще одні об'єкти, названі *мембранами*, котрі здатні охоплювати надмаленькі частини простору, як вакуумна обгортка охоплює грейпфрут у супермаркеті. Через цю «брану», обгорнуту довкола фрагменту поза межної реальності, ніяких катастрофічних фізичних наслідків розриву простору не відбувається. Як на мене, так звані «чорні дірки» за таких обставин можуть бути з якоїсь причини не «залатаними проріхами», «розривами» цієї «тканини». Відповідно, гравітаційні сили – це сили у «конусі» тяжіння, який утворився внаслідок «просідання», «розтягування» (викривлення) утвореною за дією *τέχνη* «тканини» Всесвіту довкола тіла з більшою масою, причому викривлення, рівномірного з усіх боків цього тіла.

Далі, за Б. Гріном, тканина простору, як і все інше у нашому квантовому Всесвіті, піддана квантовим випадковим флуктуаціям, але ми їх не бачимо, завдяки чому отримуємо обґрунтовану інтерпретацію твердження, що наш час та простір, як і весь наш світ, можуть бути *ілюзією*, *Нічим* [2]. Певні аналоги подібного бачення фундаментальних основ світоустрою ми зустрічаємо вже у Платона, який вважав, що першими «цеглинками» світу є двомірні тіла, трикутники, з поєднання яких утворювалися тривимірні многогранники (куб, тетраedr, ікосаedr і т.д.). Їхня двомірність робить їх для нас «невидимими», фактично, неіснуючими,

якщо ми дивимось на них з «торця» цього двомірного простору⁷. Як зазначає В. Гейзенберг, вони у певній площині за своєю суттю не є матеріальними, і мають розумітися як тіла у математичному смислі. Це – своєрідні *idei (eidosu)*, що є прообразом та витокком матеріальних речей. «Основою» ж самих ідей, за Платоном, є (краще, перебуває – О. К.) світове «Одне» [1]. Саме до нього як не можна краще підходить філософська метафора М. Гайдеггера «птаємне», «приховане».

Виведення, поїезис (ποίησις) цього потаємного недаремно співвідносне з поезією. В. Гейзенберг прямо твердить, що поетична мова образів та уподібень є, ймовірно, єдиним засобом наблизитися до «Одного» на загальнозрозумілих шляхах, і що *мова поетів має тут бути важливішою за мову науки*. За М. Гайдеггером, Буття (вочевидь, що тут мається на увазі *Ev* як «Одне–Буття») промовляє нам через поетів, і вкрай прикметно, що і поети у своїх наближеннях до його схоплення прямо використовували образ тканини, зависи, тобто, впорядкованого результату виходу «Буття–Одного» через Ніщо за принципом *τέχνη*: «Где ткало в дымных снах сознание–паук⁸ / Живые ткани тел, и тело было звук...». Промовляючи через поетів, Буття начебто відкриває ім таїну своєї будови. «Я ловлю *разрывы ткани* / В вечном *кружеве* минут. / Я ловлю в мгновенья эти, как *свивается покров* / Со всего, что в форме, в цвете, / Со всего, что в звуке слов». Або: «И тянутся длинные / Протяжно–пелучи / Во мраке *волокон*...» (М. Кириєнко–Волошин).

Особливо дивовижним поетичним прозрінням відносно сучасної моделі світобудови вирізняються такі рядки О. Мандельштама: «Неразрывно *сотканный* с другими / Каждый лист колеблется отдельно / Но в порывах *ткани* беспредельно / И *мирами* вызвано *иными* – / Только то, что создано землею: / *Длинные трепещущие нити* / В тщетном ожидании *наитий* / Шелестящие своей *длиною*». Цьому вторять такі ж видючі бачення М. Кириєнка–Волошина: «Нет вещества – есть круговерти *силы* / Нет твердости – есть *натяжение струй* (редакц. вариант – *струн*) / Нет атома – есть *поле напряжения*».

За свідченням Вяч. Іванова, Борис Пастернак вважав, що його роман «Доктор Живаго» до кінця так ніхто й не зрозумів, тоді як у ньому було викладено певну філософію, за якою ми не можемо сприйняти світ таким, яким він є, бо він від нас закритий *завісою*, що *коливається*, і тому його проза та поезія виконує ту ж задачу, що і наука – описує похідні від цих коливань явища. Коливання зависи – це те, що можна назвати імовірнісною картиною світу, що не припускає повного опису [4]. І дійсно, як можна точно описати положення частинок, якщо вони, підхоплені загальним коливальним рухом, є і тут, і там, і невідомо, де в рамках нашого простору будуть згодом. Але для того, щоб дійти до такого рівня буття, слід, «завесу в темном храме» розірвати, а «лазоревою твердь» (граничну «оболонку» суцього) розімкнути (М. Кириєнко–Волошин).

Вражають своєю прозорливістю й думки Г. С. Сковороди, які співзвучні теорії суперструн, коли він говорить про «Первородный Мыры, Нерукотворенный, Тайный *Веревки* (курсив мій – О. К.), переходящую Сѣнь, или Материю, содержащая» [6, с. 945].

Тужлива проблема полягає у тому, чи досягнемо ми взагалі коли-небудь «повного» та не «ймовірного», але – неймовірного опису світу, точно дізнавшись, яка «Пряха» з такою енергією (і звідки вона береться?) зсукує (спірально закручує) з «пряжі» невимовного першоначала («Буття–Одного») «ниті» Уні–версуму, тобто, «Одного, що закручене», де *versus* (від *vertere* ‘вертіти’) так показово споріднене з «веретеном», особливо – зі згадуваним Платоном у «Державі» веретеном Ананке (неминучості) – світовою віссю, котра «могутньо тримає Одне в оковах границь, що в круг його замикають» (Парменід), і який «Ткач» потім починає «тк–ати» (дія *τέχνη*) з цих «ниток» тк–анину (результат дії *τέχνη*) Всесвіту і коливає її, так мудро перебираючи дзвінки ниті Ніщо, що з них виструнчуються не тільки підпорядковані раціональним (Нус–ним) законам до–сконанні суцї тіла–процеси, але й звучить прекрасна музика небесних сфер? І як тут знову не навести слова О. Мандельштама, котрий, судячи з його вірша, своїм поїезисним прозрінням потаємного бачив й веретено, й переплетіння ниток–струн, й їхнє хвилеподібне коливання, й саме «Одне»: «Бесшумное веретено... Переливается оно ... Безостановочной волною... Все в мире переплетено... И, непрерывно и одно».

Примітки

¹ Розглянемо це детальніше:

А. Буття не єсть (Хайдеггер М. «Время и бытие», с. 394). Буття – це «порожнє» поняття – адже Буття, котре існувало б десь поруч з окремими наявними речами, немає. Таким чином, в аспекті динаміки *Буття ніщовіє*, або, що те ж саме, але вже у статичі, *Буття немає*.

В. Отже, Буття немає. Це рівнозначно твердженню, що *нічого немає*, що *Ніщо ніщовіє*.

С. Якщо нічого (Ніщо–го) немає, то наявність ненаявності є наявністю ненаявності (відсутність присутності свідчить про наявність відсутності), і виходить, що Ніщо є. Щоб заперечити Буття і самого себе, Ніщо має бути. Тобто, *Ніщо буттіює*, воно є.

Д. Отже, коли *Ніщо буттіює*, є, то це свідчить про наявність Буття. Коли ми говоримо, «там нічого немає» (there is nothing), це означає, що «там є нічого». Відсутність чогось фіксується тут як наявність ніщовієння, через «єсть» (is). Таким чином, і у *Ніщо–го є Буття*, тобто, *Буття буттіює* навіть у Ніщо та через Ніщо, а це значить, що *Буття є*.

Е. Отже, Буття немає та воно все ж таки є (як момент Суцього). Ніщо теж немає, але воно теж є як момент Суцього. Якщо Ніщо–го немає, то ми отримуємо подвійне заперечення, коли мінус та мінус дають плюс, тобто *небуття*, якого немає, або яке *не має буття*, зіткнувшись із власною

небуттєвістю, теж починає буттіювати, пере–бувати. Це за будь–що у підсумку приводить до Суцього, де Буття та Ніщо постають як його моменти.

Іншими словами, заперечення Ніщо передбачає, що саме це заперечення, негачія Ніщо, існує. Теж саме стосується Буття, негачія якого дає у результаті початок присутності Ніщо. Буття та явлене з нього Ніщо у такому єднанні через становлення дають Суцє. *Отже, через це ніщовієння Буття постає Суцє*.

Так само Ніщо, щоб перестати бути собою як замкненим на себе глухим («чистим») «Ні», має якимось чином теж стати собі нетотожним. Здійснення цього відбувається у його цілковитому *ніщовієнні*, яке є засобом його власного заперечення. Але коли заперечується заперечувальне, наслідком є покладання. *Через це буттіювання Ніщо теж постає Суцє*.

В обох випадках вихід Буття з себе через Ніщо та заперечення Ніщо через Ніщо веде до Суцього. Такою, як на нас, є відповідь на головне метафізичне питання у гайдеггерівському формулюванні «*Чому світ Суцього є, а не, навпаки, немає?*» – і з Буття з його «своїм іншим», Ніщо, і з Ніщо з його «своїм іншим», Буттям, однаково продукується Суцє, тобто, те, що єсть, але лише завдяки тому, що воно постійно «завальюється» у небуття, де кожна річ кожної миті перестає бути тотожною собі, і, отже, перестає бути собою взагалі, аж до повного сконання. Всі речі та явища нашого світу існують лише завдяки тому, що «йдуть до кінця». Поки шановний читач вглядався у ці рядки, він сам та світ довкола нього вже стали не таким, якими були за мить до цього.

² Аналіз перекладів терміну *τό ἒν* показав, що «Одне» – це інвертована у себе замкнена невизначеність, про яку ще нічого взагалі не можна сказати крім того, що у певних обрисах вона є, і яка не відрізняє у собі ніяких одиниць, тоді як «єдине» – це інтегральна характеристика деяких множин «одиниць» та множин їхніх множин [див: 5, с. 24, 30 та ін.].

³ Такий «архейний» смисл *τό ἒν* видно у гераклітівському *Εξ παντων ἒν καί εἶς ἒν πάντα* (З Одного Все та з Усього Одне), через що *τό ἒν* не можна розуміти як «Усе», як це робить Гайдеггер («Время и бытие», с. 385), інакше це звучало б дивно – «Все є усе і усе є все». Можливо, Парменід тезою *ἒν τό ὄν* заперечував всі інші погляди на «архе», зокрема, гераклітівський Вогонь, котрого було замінено на «Одне». Тому, за аналогією з Гераклітом, *ἒν τό ὄν* можна зрозуміти як «Космос, Всесвіт (*Те, що є*) є (вічно живим)... Одним».

⁴ За найновішими космологічними уявами, Всесвіт насправді становить собою кулю, «бульбашку», котра виникла внаслідок Великого Вибуху. За іншими версіями, ця куля виникла з дечого такого, чому неможливо знайти фізичних наочних аналогів, і що описується лише як математична модель, котра виходить за межі звичних уяв – це щось на кшталт гумового м’ячика, вивернутого своєю внутрішньою стороною на

зовнішню, але без розриву – фактично, це саме те «Одне», яке розумілось Парменідом як логічний «сферос».

⁵. Модерна космогонія модифікувала уяви про Великий Вибух, увівши постулат про надзвичайно короткий проміжок часу його зародження – у мільйон трильйонів трильйонів разів менш ніж за одну мільйонну від однієї трильйонної долі секунди (див. літ.: Б. Грін)].

⁶. Якщо припустити, що «Одне» може мати, скажімо, лише один вимір, то воно є, і, тим не менш, його для нас... немає. Отже, що саме означають ці «є» та «немає», якщо їх вживають до позамежової сфери, стає з цього зрозумілим – «Одне» не дано нам як існуюче у звичному сенсі слова – ні безпосередньо, ні опосередковано, але неіснуючим його теж не можна вважати.

⁷. Сучасна фізика на рівні субквантової реальності вимагає замість звичних трьох просторових та одного часового дев'яти чи навіть десяти просторових та одного часового вимірів (див. літ.: Б. Грін). Об'єкти, якщо вони, не дивлячись на свою запаморочну малу величину, будуть якимось чином нами зафіксовані, у такому багатовимірному просторі для нас будуть і не будуть існувати одночасно. Приблизно це можна пояснити на прикладі «двовірної» реальності (сама в якій перебувають «трикутники» Платона), умовно взятої як прямокутний лист паперу. Дивлячись на його поверхню, ми побачимо не тільки існування певних об'єктів (скажімо, тексту на цьому папері), але й зафіксуємо їх пересування тощо. Якщо ж цей простір повернеться до нас «торцем», то ці об'єкти для нас «зникнуть» (тексту не буде видно), а їхнє «пересування» через його позাপросторовість та позачасовість, у звичному сенсі не відбудуватиметься взагалі, оскільки все буде разом «тут» і «тепер». Якщо ж цей простір знову повернеться до нас своєю двовірною площиною, то згадані об'єкти удруге з'являться, але, можливо, вже в іншому місті «листа паперу», і таке їхнє видиме для нас двовірне пересування буде вживатися нами як «миттєве».

⁸. Показовий образ «orb weaver spider», павука-ткача, що тче сферичне павутиння світу–orbі.

Список використаних джерел

1. Гейзенберг, В., 1987. 'Закон природы и структура материи', *Шаги за горизонт*, М.: Прогресс, с.107–122.
2. Грін, Б., 2009. 'Ткань космоса: пространство, время и текстура реальности', *Либроком*, 601 с. [online] Доступно: <http://lib.rus.ec/b/242533/read#t140>.
3. Жильсон, Е., 2004. 'Бытие и сущность', *Избранное: Христианская философия*, М.: РОССПЭН. [online] Доступно: http://www.agnuz.info/tl_files/library/books/Hristianskaya_philosofia/.
4. Иванов, Вяч.Вс., 2003. 'Место человека в космосе', *Рус. антропологич. школа РГГУ*. [online] Доступно: <http://kogni.narod.ru/lectio1.htm>.
5. Кирилук, АС., Парнюк, МА., 1992. 'Терминологический анализ категорий «одно» и «единое»', *Категории «Одно» и «множество»*, К.: *Наук. думка*, с.24–30.
6. Сковорода, ГС., 2011. 'Диалог. Имя Ему: Потоп Змийн', *Повна академічна збірка творів; за ред. проф. Леоніда Ушкалова*, Харків–Едмонтон–Торонто: *Майдан*, 1400 с.

7. Хайдеггер, М., 1997. 'Введение в метафизику: текст лекции, прочитанной в 1935 году во Фрайбургском университете', СПб.: *Высш. рел.-философск. школа*, с.87–301. [online] Доступно: http://www.philosophy.ru/library/heideg/heid_intro_metaphysics.html.

8. Хайдеггер, М., 1993. 'Вопрос о технике', *Время и бытие*, М.: *Республика*, с.221–238.

9. Хайдеггер, М., 1993. 'Европейский нигилизм', *Время и бытие...* с.63–176.

10. Хайдеггер, М., 1993. 'Наука и осмысление', *Время и бытие...* с.238–253.

11. Хайдеггер, М., 1993. 'Послесловие к: «Что такое метафизика?»', *Время и бытие...* с.36–41.

12. Шадевальд, В., 1989. 'Понятие «природа» и «техника» у древних греков', *Философия техники в ФРГ*, М.: *Прогресс*, с.90–103.

References

1. Gejzenberg, V., 1987. 'Zakon prirody i struktura materii (The law of nature and the structure of matter)', *Shagi za gorizont*, M.: *Progress*, s.107–122.

2. Grin, B., 2009. 'Tkan' kosmosa: prostranstvo, vremya i tekstura real'nosti (The Fabric of the Cosmos: space, time and texture of Reality)', *Librokom*, 601 s. [online] Dostupno: <http://lib.rus.ec/b/242533/read#t140>.

3. Zhil'son, E., 2004. '«Bytie i sushchnost» (Being and Essence)', *Izbrannoe: Hristianskaya filosofiya*, M.: *ROSSPEHN*. [online] Dostupno: http://www.agnuz.info/tl_files/library/books/Hristianskaya_philosofia/.

4. Ivanov, Vyach.Vs., 2003. 'Mesto cheloveka v kosmose (The place of Man in a Space)', *Rus. antropologich. shkola RGGU*. [online] Dostupno: <http://kogni.narod.ru/lectio1.htm>.

5. Kirilyuk, AS., Parnyuk, MA., 1992. 'Terminologicheskij analiz kategorij «odno» i «edinoe» (Terminological analysis of the categories one and unity)', *Kategorii «Oдно» i «mnozhestvo»*, K.: *Nauk. dumka*, s.24–30.

6. Skovoroda, HS., 2011. 'Dialog. I'mya Emu: Potop Zmi'yn (Dialogue. Name of Him: Flood of the Snake)', *Povna akademichna zbirka tvoriv; za red. prof. Leonida Ushkalova*, Harkiv–Edmonton–Toronto: *Majdan*, 1400 s.

7. Hajdegger, M., 1997. 'Vvedenie v metafiziku: tekst lekicii, pročitannoj v 1935 godu vo Frajburgskom universitete (Introduction to Metaphysics: The lecture delivered in 1935 at the University of Freiburg)', SPb.: *Vyssh. rel.-filosofsk. shkola*, s.87–301. [online] Dostupno: http://www.philosophy.ru/library/heideg/heid_intro_metaphysics.html.

8. Hajdegger, M., 1993. 'Vopros o tekhnike (A Question about Technique)', *Vremya i bytie*, M.: *Respublika*, s.221–238.

9. Hajdegger, M., 1993. 'Evropejskij nigilizm (European Nihilism)', *Vremya i bytie...* s.63–176.

10. Hajdegger, M., 1993. 'Nauka i osmyslenie (Science and Comprehension)', *Vremya i bytie...* s.238–253.

11. Hajdegger, M., 1993. 'Posleslovie k: «Chto takoe metafizika?» (Afterword to: «What is metaphysics?»)', *Vremya i bytie...* s.36–41.

12. Shadeval'd, V., 1989. 'Ponyatie «priroda» i «tekhnika» u drevnih grekov (The the ancient Greeks' concepts of «Nature» and «Technique»)', *Filosofiya tekhniki v FRG*, M.: *Progress*, s.90–103.

* * *